

Катерина Слесик

доктор педагогічних наук, доцент, кафедра методики педагогіки та методики професійного навчання, Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА); Харків

E-mail: ekaterina-slesik@list.ru

ЗБАГАЧЕННЯ ВИХОВНОГО АСПЕКТУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ АКСІОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

***Анотація:** розглядається проблема аксіологізації вищої освіти в контексті виконання Закону "Про освіту" та інтеграції в європейську і світову освітню систему. Обґрунтовуються причини вказаного напрямку наукових досліджень. Пропонуються шляхи активізації аксіологічного потенціалу студентів, один з яких полягає у збагаченні виховного аспекту змісту освіти на основі впровадження спеціально розроблених модулів аксіологічної спрямованості. Виховання ціннісної свідомості особистості студентів передбачає розширення поля виховного впливу через залучення студентів до самопізнання і саморозвитку.*

***Ключові слова:** вища освіта, аксіологізація освіти, аксіологічний потенціал особистості студента, збагачення змісту освіти, інсталяція змістового модулю.*

Kateryna Slesyk

D.Sc. in Pedagogy, Associate Professor, Department of pedagogy and methods of professional training, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (UIPA); Kharkiv, Ukraine

E-mail: ekaterina-slesik@list.ru

THE ENRICHMENT OF THE EDUCATIONAL ASPECT OF THE CURRICULUM AS A MEANS OF DEVELOPMENT AXIOLOGICAL STUDENTS' POTENTIAL

***Abstract:** Considers the problem of axiological of higher education in the context of the implementation of the Law "On education" and integration into European and world educational system. Reasons of the indicated direction of scientific researches are grounded. Ways of activation and the enrichment of the axiological potential of students was offered. One of them is to enrich the educational aspect of the content education through the introduction specially designed modules axiological orientation. Fostering value consciousness of individual students involves the expansion of the field educational influence, through the involvement of students in self-knowledge and self-development.*

***Keywords:** higher education, axiological education, axiological potential of the individual student, enriching the content of education, the installation of module.*

Екатерина Слесик

ОБОГАЩЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО АСПЕКТА УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ АКСИОЛОГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ

***Аннотация:** рассматривается проблема аксиологизации высшего образования в контексте выполнения Закона "Об образовании" и интеграции в европейскую и мировую образовательную систему. Обосновываются причины указанного направления научных исследований. Предлагаются пути активизации и обогащению аксиологического потенциала студентов, один из которых заключается в обогащении воспитательного аспекта содержания образования на основе внедрения специально разработанных модулей аксиологической направленности. Воспитание ценностного сознания личности студентов предполагает расширение поля воспитательного воздействия через привлечение студентов к самопознанию и саморазвитию.*

© Катерина Слесик, 2016

Ключевые слова: *высшее образование, аксиологизация образования, аксиологический потенциал личности студента, обогащение содержания образования, инсталляция содержательного модуля.*

Kateryna Slesyk

An extended abstract of a paper on the subject of:

“The enrichment of the educational aspect of the curriculum as a means of development axiological students’ potential”

Problem setting. *European integration of Ukrainian higher education presupposes training not only of a reliable and competitive specialist, but also formation of moral qualities, upbringing of citizens capable of conscious social choice. According to the law “On higher education”, which states Ukraine’s participation in the Bologna process, national pedagogy has to be oriented to universal values. This is why the problem of choice and formation of universal human values is of particular relevance in the educational system.*

Recent research and publications analysis. *During the previous decades there has been intensive development of axiological approach, which becomes a necessary and organic component of considering the stable development. The scientists’ works consider such aspects of the problem of axiology in education: value orientations of education (A. Kiryakova, G. Melekesov, A. Romanovsky); the role of the value aspects of modernization of higher education in engineering and technology (A. Chuchalin); spiritual development of the personality in the system of educational orientations (V. Andrushchenko). At the same time, issues of axiology in higher education, of using the educational potential of the curriculum content are not adequately reflected in the scholars’ works.*

Paper objective. *The objective of this article is to highlight the theoretical and practical aspects of introducing axiology into the content of higher education; to study the ways of enhancement and enrichment of students’ axiological potential.*

Paper main body. *The concept of axiology in education has been considered by several researchers. It is viewed as a way of realization of axiological approach in education, which has been shaped as a leading methodological approach in pedagogical science. Since mid-twentieth century axiology has become the philosophical basis of various sciences, including pedagogy. Pedagogy considers the fact that axiology is component of humanization of education, because in theory and in actual practice, it defines the structure and hierarchy of humanistic values of education, a system-forming element of which is the person as the main value. Axiology is viewed as a set of pedagogical conditions conducive to the development of essential forces of personality, the rise of needs, the enrichment of the axiological potential, the formation of the academic maturity of the student. Therefore it is expedient to speak about the axiological potential of the personality, which is considered a dynamic multi-level integrative new formation characterized by the presence of a stable hierarchy of values defining the nature of the person’s future professional activity and readiness to develop the cultural values. Axiological potential of education is realized primarily through the provision of educational content with axiological orientation that depends on the organization of education. In order to form the value orientations of students at the Ukrainian engineering pedagogics academy the project “Module” has been implemented, which is included into the curriculum of some humanities with a number of topics of axiological orientation. The project will help the students to acquire: knowledge of ways of Ukrainian higher education adaptation to the European field of education; knowledge of European cultural and educational values, ways of life and cooperation in the conditions of intercultural interaction; professional skills to learn and to cooperate with other people in multicultural education, interact in a team to work towards self-development and self-improvement on the basis of value orientations; personal skills, such as determination, responsibility, empathy, creativity, constructiveness.*

Conclusions of the research. One way of training a competitive specialist with a rich inner world is to use and enrich the educational potential of academic disciplines. Therefore, installation of the modules of value directions into training courses is considered a method of forming a harmonious personality in the system of higher education. In order to enrich the axiological potential of a student's personality, further research is important, which is to identify the educational potential of the disciplines in all areas of higher education and upgrade their content.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні цивілізаційні процеси в Європі характеризуються кризовими явищами в усіх сферах життя. Корінні зміни відбуваються в сфері освіти, яка знаходиться на переломному етапі свого розвитку. Саме на цьому етапі суспільство вимагає чіткої системи ціннісних орієнтацій. Цілісна система моральних загальнолюдських цінностей є основною характерною рисою об'єднаної Європи, пріоритетним напрямом політики якої стає питання створення єдиного освітнього простору. Ось чому проблема вибору і виховання пріоритетних цінностей набуває особливої актуальності в наші дні. В умовах, коли Україна бере участь у Болонському процесі, вітчизняна педагогіка має зорієнтуватися на досконалі загальнолюдські цінності.

Цей факт знайшов своє відображення в законодавчо-нормативних документах, зокрема законах України “Про вищу освіту”, “Про освіту”. В останньому стверджується, що освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Мета української освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу.

Нові тенденції в усіх сферах громадського життя викликають і нові напрями в розвитку освіти. Передусім зростання її нової культури можливе в напрямі, який дозволить здолати протиріччя нашого часу: відчуженість людей, гіпертрофований розвиток егоїзму, зайву раціональність мислення і бездуховність, нестримне зростання потреб і бажань. Саме цінності свободи, відповідальності, вихованості, громадянськості, самоконтролю, самостійності диктують новий образ освіти, глобальна мета якої – зробити людину такою, яка розуміє, відчуває, а також культурною, тобто підготувати до реального життя у складному і суперечливому світі, забезпечивши тим самим розвиток культури суспільства в цілому.

При традиційному знаннево орієнтованому підході до змісту освіти знання є абсолютною цінністю і закривають саму людину. Особливо цей підхід яскраво виявляється у технічній освіті. Водночас рівень знань ще не гарантує високої свідомості. Потрібна світоглядна і моральна орієнтація знань, тобто інтеграція навчання з розвитком дійсно моральної і творчої особистості, що чітко усвідомлює своє місце в житті суспільства. Вищезазначене вимагає зміни парадигми вищої технічної освіти, забезпечивши її перехід від традиційної, що визнає лише соціальну корисність людини, до особистісно орієнтованої, побудованої на принципах цінності людини й особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рубіж двох тисячоліть виявився часом трансформації провідних орієнтирів саморозвитку цивілізації. Сучасні дослідники одностайні у визнанні якісно нових цінностей, притаманних глобалізованому, постнеокласичному “суспільству обслуговування” або “суспільства знань”. Стан постмодерну називають новою епохою “переоцінки цінностей”. Цивілізаційне зрушення, що

сталося, актуалізувало проблеми аксіології (науки про цінності) знову дискутуються: питання виникнення й еволюції цінностей, ієрархії і домінування ціннісних систем. Освіта, що змінюється, привела в мінливому світі до розуміння необхідності вироблення нової стратегії університетської освіти в контексті глобалізації. Вибудовуючи стратегію, необхідно визначити базисні тенденції розвитку вищої освіти у світовому співтоваристві до тих, що одночасно є і стратегічними орієнтирами освіти. Такими тенденціями у декларації UNESCO названі фундаменталізація, інтеграція, аксіологізація [1].

В останні десятиліття відбувається інтенсивний розвиток аксіологічного підходу, що стає необхідним і органічним компонентом осмислення стійкого розвитку. У працях науковців (Є.Кітова, А.Чучалін та ін.) розглядаються такі аспекти проблеми аксіологізації освіти: ціннісні орієнтації сучасної освіти (В.Бондаренко, А.Кирьякова, Г. Мелекесов, О.Романовський, З.Черваньова); роль ціннісних аспектів модернізації вищої освіти в галузі техніки і технологій (Є. Кітова, А.Чучалін); духовність особистості в системі освітніх орієнтацій (В.Андрущенко, Г.Балл). [2; 3; 4; 6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим сучасна система освіти в Україні перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства. Питання використання виховного потенціалу змісту програм, аксіологізації вищої освіти, на відміну від інформатизації, не знайшли достатнього відображення у працях науковців і практиці освіти. У зв'язку з цим питання використання виховного потенціалу змісту вищої освіти з метою аксіологічного розвитку особистості студента потребує дослідження як у теоретичному, так і практичному аспекті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення теоретичних і практичних аспектів аксіологізації змісту вищої освіти; дослідження шляхів активізації і збагачення аксіологічного потенціалу студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципово необхідним у зв'язку з цим стає звернення до поняття аксіологізації, під якою розуміють спосіб реалізації аксіологічного підходу в освіті, який оформився як провідний методологічний підхід в педагогічній науці [3].

Поняття аксіологізації освіти розглядалось рядом дослідників (В.Андрущенко, А.Кирьякова, Г. Мелекесов та ін.). Починаючи з середини ХХ століття аксіологія стала філософською основою різних наук, в тому числі і педагогіки.

Педагогічна наука виходить з того, що аксіологізація – компонент гуманізації освіти, оскільки в теорії і в реальній практиці вона визначає склад та ієрархію гуманістичних цінностей освіти, системоутворюючим елементом яких виступає людина як головна цінність. Аксіологізація розглядається як сукупність педагогічних умов, які сприяють розвитку сутнісних сил особистості, підвищенню потреб, збагаченню аксіологічного потенціалу, формуванню академічної зрілості студента [3; 5].

Педагогічна наука виходить з того, що аксіологічні орієнтири окремих індивідів формуються на основі універсальних цінностей, що існують у суспільстві, які опредмечуються у сукупності принципів соціальної реальності, стають реальними регуляторами соціальної поведінки. Як відмічає Г.Мелекесов, механізм інтеріоризації цінностей при цьому має: соціальний (міжособистісний) рівень, коли відбувається відбір, оцінка, діяльнісна інтеріоризація; психологічний (внутрішньоособистісний) рівень,

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

коли засвоєні цінності перетворюються на ціннісні уявлення, орієнтації, спрямованість, цілі [5].

У зв'язку з цим доцільно говорити про аксіологічний потенціал особистості, який розглядається як багаторівневе інтеграційне динамічне новоутворення, що характеризується наявністю стійкої ієрархії ціннісних орієнтацій, які визначають характер її майбутньої професійної діяльності і готовність до освоєння цінностей культури. Ми погоджуємося з дослідниками (насамперед, з А. Кирьяковою), що розвиток аксіологічного потенціалу особистості студента припускає якісні зміни в ціннісному ставленні до навчальної діяльності, до самого себе, до майбутньої професійної діяльності. Водночас, на наш погляд, це стає реальністю, лише в тому випадку, коли освоювані студентами цінності надають пізнанню, співпраці й самореалізації ціннісну орієнтацію. Аксіологічний потенціал освіти реалізується насамперед завдяки наданню змісту освіти аксіологічної спрямованості, що залежить від дорослих, які організують освіту.

Аксіологізація освіти має, принаймні, дві лінії здійснення у навчально-пізнавальному процесі. По-перше, вона виявляється в актуалізації світоглядних основ освіти з позиції насущної парадигми - ціннісної і гуманістичної. Найбільш яскравим прикладом в цьому відношенні виступають можливості діалогу культур. Університетська освіта особистості вже не може бути монокультурною, замкнутою. Об'єктивна потреба у формуванні інтеркультурних основ виховання нових поколінь вимагає ґрунтовних зусиль навчальних закладів із збагачення змісту навчального процесу не лише загальнолюдськими цінностями, але й цінностями сучасної інтеркультурної комунікації. По-друге, аксіологізація навчального процесу виявляється в підвищенні значущості суб'єктивних позицій особистостей, які навчаються.

Згідно з визначеними в нормативних документах орієнтирами вищої освіти і потребами соціального життя в Українській інженерно-педагогічній академії впроваджується аксіологічний підхід до імплементації закону "Про вищу освіту", що застосовується до дисциплін гуманітарного циклу. Особливістю гуманітарного знання є особливий рівень суб'єктивності в їх сприйнятті, усвідомленні і проектуванні. Тому потрібно і ціннісне ставлення, і затребуваність знання в конкретних ситуаціях, що означає: усвідомленість цього знання; присвоєність його, уміння реалізувати це знання на практиці, виражаючи не лише його суб'єктивну суть, але й суб'єктивне ставлення. Відповідно до вищезазначеного проводиться підготовка до реалізації проекту "Модуль: Європейські цінності освіти як фундаментальні основи її реалізації", що був результатом запиту на участь у програмі Жан Моне. У процесі підготовки (діагностичний етап) з'ясовано наявність у студентів професійних знань і вмінь, мотивації до засвоєння цінностей, необхідних для готовності до професійної діяльності і саморозвитку.

Проект відповідно до якого визначено низку гуманітарних дисциплін (філософія, психологія, педагогіка), у програми яких будуть інстальовані модулі ціннісного напрямку, знаходиться в стадії розробки. Відбувається підготовка програми і навчально-методичного забезпечення модулю. Заплановано включення модулю у програму дисципліни "Основи психології і педагогіки" для студентів четвертого курсу інженерних спеціальностей (180 академічних годин) у 2016-2017 навчальному році. Особливістю підходу до реалізації модулю є не лише впровадження спеціальних тем, але розгляд змісту програми з аксіологічної позиції (таблиця):

Структура модулю “Європейські цінності як основоположні принципи європейської інтеграції вищої освіти”

Курс 4 (підготовка бакалаврів)	Напрямок, спеціальність, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчального модулю
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1,3	Шифр та назва напрямку: 05 Технічні науки	Обов'язкова Рік підготовки: 4 Семестр: 8
Модулів: 1	Шифр та назва спеціальності: 05.02.00 Машинознавство	Лекції (теоретична підготовка): 12 год.
Змістових модулів: 1 Загальна кількість год.: 40	Психологія і педагогіка	Семінари: 4 год. Практичні: 8 год. Самостійна робота – дистанційне навчання (в тому числі проектна): 16 год.
Тижневих год.: 5	Освітньо-професійний рівень: бакалавр	Індивідуальна робота: проект (структурно-логічна схема; навчальний план; структура залікового кредиту курсу тощо) 8 год.

Педагогічне прогнозування дало можливість визначити, що впровадження змістового модулю на процесуальному етапі буде сприяти оволодінню студентами: *знаннями*: шляхів адаптації вищої освіти України до європейського освітнього простору; європейських культурно-освітніх цінностей, способів життя і співпраці в умовах міжкультурної взаємодії; професійними навичками: навчатись і співпрацювати з іншими людьми в умовах полікультурності освіти; взаємодіяти в команді на основі сформованих ціннісних орієнтацій з особами з інших національно-етнічних груп; поширювати інформацію щодо європейських цінностей в соціумі (навчальному закладі, громадянському суспільстві); активно діяти в напрямі саморозвитку і самовдосконалення на основі сформованих ціннісних орієнтацій; *особистими навичками*: стійкість, відповідальність; емпатія, співпереживання; творчість, конструктивність.

Проектом передбачено такі види діяльності, як навчання студентів; їх практична діяльність із застосування і поширення інформації про демократичні та гуманістичні цінності; дослідження, в рамках якого планується визначити ефективність застосованої методики формування ціннісних орієнтацій студентів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Проблема вищої освіти співвідноситься із глобальним завданням забезпечення входження людини в соціальний світ, її продуктивної адаптації у цьому світі, що викликає необхідність постановки питання визначення повнішого, особистісно і соціально інтегрованого результату університетської освіти. Одним із шляхів підготовки конкурентоспроможного фахівця з багатим внутрішнім світом є використання і збагачення виховного потенціалу навчальних дисциплін. Передбачена діяльність гіпотетично дасть можливість здійснити позитивні зрушення в активізації і збагачення аксіологічного потенціалу особистості студента. З метою збагачення аксіологічного потенціалу особистості майбут-

*ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ*

ніх фахівців важливими є подальші дослідження з виявлення виховного впливу дисциплін з усіх напрямів вищої освіти та модернізації їх змісту.

Список літератури:

1. Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи // Всесвітня конференція ЮНЕСКО “Вища освіта в XXI столітті: підходи і практичні заходи”, Париж, 5-9 жовтня 1998 р.
2. Андрущенко В. Освіта має плекати духовність / В. Андрущенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Випуск 11(24) - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007 – С. 7.
3. Кирьякова А.В. Закономерности развития аксиологического потенциала личности студента / А.В. Кирьякова // Международный журнал экспериментального образования. – 2010. – №11. – С. 110 – 113.
4. Китова Е.Т. Современные ценностные ориентации инженерного образования / Китова Е.Т. // Сибирский педагогический журнал. – 2015. – № 4. – С. 45 – 49.
5. Мелекесов Г.А. Аксиологизация университетского образования / Г.А. Мелекесов // Вестник ОГУ. – Гуманитарные науки. – 2001. – № 2. – С. 50 – 57.
6. Товажнянський Л.Л., Романовський О.Г., Бондаренко В.В., Пономарьов О.С., Черваньова З.О. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2005. – 600 с. – Рос. мовою.
7. Чучалин А. И. Модернизация бакалавриата в области техники и технологий с учетом международных стандартов инженерного образования // Высшее образование в России. – 2011. – № 10. – С. 20–29.

References:

1. World Declaration on Higher Education for the XXI century: approaches and practical measures” // Vsesvitnia konferentsiia YuNESKO “Vyscha osvita v XXI stolitti: pidkhody i praktychni zakhody”, Paryzh, 5-9 zhovtnia 1998 r.
2. Andrushchenko V. Education should nurture spirituality / В. Андрущенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Випуск 11(24) - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007 – С. 7.
3. Kiryakova A. V. Laws of development of axiological potential student's personality / A.V. Kir'jakova // Mezhdunarodnyj zhurnal jeksperimental'nogo obrazovanija. – 2010. – №11. – S. 110 – 113.
4. Kitova E. T. The modern value orientation of engineering education / Kitova E.T. // Sibirskij pedagogicheskij zhurnal. – 2015. – № 4. – S. 45 – 49.
5. Melekesov G. A. Aksiologizatsiya university education / G.A. Melekesov // Vesnik OGU. – Gumanitarnye nauki. – 2001. – № 2. – S. 50 – 57.
6. Tovazhnyansky L. L., Romanovsky O. G., Bondarenko V.V., Ponomaryov O.S., Chervanova Z.O. – Kharkiv: NTU “KhPI”, 2005. – 600 s. – Ros. movoiu.
7. Chuchalin A.I. Modernization bachelor's degree in engineering and technology with international standards of engineering education // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2011. – № 10. – S. 20–29.

Стаття надійшла до редакційної колегії 1.03.2016